

WINDMOLENS IN DE MEIERIJ VAN 's-HERTOGENBOSCH

Met veel interesse heb ik in de laatste afleveringen van dit tijdschrift de artikelen over windmolens gelezen. Wel heb ik mij telkens afgevraagd, waarom (bijna) alleen maar literatuur en geen archiefbron wordt geciteerd. De archieven moeten m.b.t. dit onderwerp toch een schat van gegevens kunnen opleveren!

Als oudste vermelding, tot op heden, van een windmolen in de Meierij van

's-Hertogenbosch vind ik die van *Alem* in 1257, vermeld in een inkomstenpost in het Manuaal van abt Willem van Rijckel van St.-Truiden (1249-1272): *Item recipit de molendino ad ventum 18 lib.lov.* ¹⁾.

Een tweede vermelding van een 13e eeuwse windmolen heb ik teruggevonden in het zg. Bosch Protocol ²⁾, waarin tweemaal een acte van 20 oktober 1280 wordt aangehaald, waarin sprake is van een windmolen, *molendinum suum venti(mitum)*, te *Moergestel*.

Uit mijn aantekeningen kunnen dan voor de 14de eeuw nog worden genoemd een acte van Jan II, hertog van Brabant, die op 4 februari 1305 (n.st.) aan zijn kamerling Willem van Herlaar het recht geeft een windmolen, *unum molendinum venti*, te bouwen tussen *Hoogcasteren, Vessem, Beers en Hoogeloon* ³⁾. In de rekening van Thielman van Zonne, rentmeester van de hertog in stad en Meierij van 's-Hertogenbosch, uit 1339/1340 ⁴⁾ vind ik 12 windmolens vermeld, t.w.

item de molendino venti in Os & Hees, CIIII lb.

item de molendino venti quondam Johannis Lisscaps, XX s.

item de molendino venti in Lit, pro parte ducis, X s. ⁵⁾

item de molendino venti in Vucht (Wcht), X lb.

item de molendino venti Enghelberti Ludincs, X lb.

item de molendino venti quondam Gerardi filij Henrici, III lb.

item de molendino venti Johannis Eghens et Heilsuete, III lb.

item de molendino venti Pyrami dicti Mors de Steensel, VII lb.

primo a magistro de Postel de molendino venti in Lumel et Zomeren, XX mod. terwijl met latere hand (1340-1345) zijn bijgeschreven:

item ab Egidio de Hoerden de molendino venti, XII gr.vet.

item Andreas Valant et dominus Willelmus de Buscho, miles, III¹/₂ gr.vet. de molendino venti in Vechghel.

De windmolen te *Zeelst*, eigendom van de heren van Cranendonk, wordt als zodanig reeds vóór 1379 vermeld ⁶⁾.

Een raadsel is tot op heden een windmolen bij *Eindhoven*, eveneens bezit van de heren van Cranendonk, met zekerheid van Willem van Milberg (\pm 1413) ⁷⁾, evenals een windmolen te *Strijp* bij Eindhoven, die in 1430 m.i. al niet meer bestaat. Mogelijk wordt de Strijpse windmolen bedoeld als er in het Latijns- en Stootboek ⁸⁾ sprake is van een „molenstat”, terwijl in de 15de en 16de eeuw sprake is van *erf die Wyntmolen* ⁹⁾, *die eferste Wyntmolen* ¹⁰⁾ of *acker die Wynmoelen* ¹¹⁾. In ieder geval verkopen de erfgenamen van Gijsbert Kuyst de helft van een molen te Strijp met andere gebouwen en de molendijk in 1429 met als last *leendienst aan de heer van Cranendonk wegens 10 mud rog, die wijlen Gijsbert Kuyst in leen hield van jonker Willem van Milberg* ¹²⁾.

Zou met de windmolen bij Eindhoven de Strijpse windmolen zijn bedoeld?

J.Th.M. MELSSEN

Bronnen en literatuur

¹⁾ Omdat *Le livre de l'abbé Guillaume de Ryckel* (éd. H. Pirenne, Bruxelles 1896) moeilijk te raadplegen is, is hier geciteerd uit W. Simenon, *De bezittingen der abdij van Sint-Truiden in Nederland in de tweede helft der XIIIe eeuw*, in: *Geschiedkundige Bladen, Tijdschrift voor de*

- beoefening der geschiedenis, jrg. 2 (1906), p. 259; Idem p. 259 noot 7.
- 2) R.A. 's-Hertogenbosch, zg. Bosch Protocol, nr. 1193 folio 126v en nr. 1197 folio 279v; wordt gepubliceerd in H. Camps, Oorkondenboek van Noord-Brabant, deel I, p. 464, nr. 369.
 - 3) M.A. Erens O. Praem., De oorkonden der abdij Tongerlo, deel II, Tongerlo 1950, p. 111-112; wordt eveneens opgenomen in H. Camps, Oorkondenboek van Noord-Brabant, deel I, p. 815, nr. 683.
 - 4) A.R.A. Brussel, Rekenkamer van Brabant, nr. 45038, folio 91v-96v.
 - 5) vgl. Brabants Heem, jrg. 30 (1978), p. 77.
 - 6) R.A. 's-Hertogenbosch, zg. Bosch Protocol, nr. 1176 folio 84, dd. Vrijdag na Pinksteren 1379. Mogelijk is deze molen reeds eigendom geweest van Willem heer van Cranendonk (\pm 1339) (bron idem).
 - 7) R.A. 's-Hertogenbosch, zg. Bosch Protocol, nr. 1207 folio 333 en nr. 1250 folio 112v.
 - 8) Le Livre des feudataires de Jean III, Duc de Brabant (éd L. Galesloot, Bruxelles 1865), p. 301; A.R.A. Brussel, Archief Leenhof van Brabant, nr. 2 (\pm R.A. 's-Hertogenbosch, Collectie Schaduwarchieven nr. 2), folio 47v.
 - 9) R.A. 's-Hertogenbosch, zg. Bosch Protocol, nr. 1201 folio 10v.
 - 10) Zie noot 9.
 - 11) A.R.A. 's-Gravenhage, Archief van de Raad van State vóór 1795, nr. 2166, kohier honderdste penning Strijp, 1569-1571, folio 10, 11, 11v en 14 v.
 - 12) R.A. 's-Hertogenbosch, zg. Bosch Protocol, nr. 1199 folio 85v.